

Gąsienicznikowate (*Hymenoptera, Ichneumonidae*) wyhodowane z motyli minujących (*Lepidoptera*) w Polsce

Ichneumonidae (Hymenoptera) reared from mining Lepidoptera in Poland

JANUSZ SAWONIEWICZ¹, JAROSŁAW BUSZKO²

¹ Katedra Ochrony Lasu i Ekologii SGGW, ul. Rakowiecka 26/30, 02-528 Warszawa

² Uniwersytet M. Kopernika, Instytut Biologii, ul. Gagarina 9, 87-100 Toruń

ABSTRACT. the paper contains a review of 34 species of *Ichneumonidae* reared from mining *Lepidoptera*. Among them *Campoplex pyraustae* SMITH, *Diadegma lithocletis* HORSTM. and *Dilleritomus filiformis filiformis* (STROBL) are new to the Polish fauna.

Niniejsza praca stanowi trzecią i ostatnią część wyników badań nad parazytoidami związanymi z motylami minującymi Polski. Poprzednio ukazały się części dotyczące *Chalcidoidea* (VIDAL i BUSZKO, 1990) oraz *Braconidae* MARCZAK i BUSZKO, 1993). Zgromadzony materiał liczy tylko 342 osobniki, co wskazywałoby na to, że *Ichneumonidae* z zasady unikają atakowania zbyt małych żywicieli, w odróżnieniu od *Chalcidoidea* i *Braconidae*. Rodzina *Nepticulidae*, do której należą najmniejsze znane motyle, prawdopodobnie w ogóle nie jest wykorzystywana przez *Ichneumonidae*. Przy okazji należy nadmienić, że przedstawiciele podrodzin *Cryptinae* i *Mesochorinae* są nadpasożytami na owadach już pasożytujących na motylach. Stąd ich związek z *Lepidoptera* może być tylko pośredni.

Ogółem stwierdzono w materiale obecność 34 gatunków *Ichneumonidae*, z których trzy – *Campoplex pyraustae* SMITH, *Diadegma lithocletis* HORSTM. i *Dilleritomus filiformis filiformis* (STROBL) są nowe dla fauny Polski. Dla każdego gatunku gąsienicznika podano wykaz motyli minujących będących żywicielami, ich roślin pokarmowych oraz wykaz stanowisk (wyraz z kodami siatki kwadratów UTM).

Autorzy składają serdeczne podziękowania drowi K. HORSTMANNOWI z Würzburga, (Niemcy) za weryfikację oznaczeń niektórych gatunków.

WYKAZ GATUNKÓW

Pimplinae (= Ephialtinae)

Itoplectis alternans (GRAVENHORST, 1829)

- *Mompha locupletella* (DEN et SCHIFF.) – *Epilobium montanum* L. I – DV25 Tatry, Dolina Strążyska, 1050 m npm.
- *Phyllonorycter apparella* (H. – S.) – *Populus tremula* L. – EE57 Paprotki. 2 ♂♂.

Itoplectis maculator maculator (FABRICIUS, 1775)

- *Coleophora directella* ZELL. – *Artemisia campestris* L. – CD38 Toruń-Bielany. 3 ♂♂.

Itoplectis insignis PERKINS, 1957

- *Coleophora saturatella* STT. (= *bilineatella* auct.) – *Sarrothamnus scoparius* (L.) – CD57 Obrowo. 1 ♂.

Scambus annulatus (KISS, 1924)

- *Comopterix scribaiella* (ZELL.) – *Phragmites communis* TRIN. – CD07 rezerwat Dziki Ostrów.
- *Parectopa kollarieilla* ZELL.) – *Cytisus nigricans* L. – FC50 Wytyczno.
- *Gracillaria syringella* (FABR.) – *Ligustrum vulgare* L. – CD37 Toruń-Bielany.
- *Parornix devoniella* (STT.) – *Corylus avellana* L. – EE48 Giżycko-Twierdza.
- *Phyllonorycter blancarella* (FABR.) – *Malus sylvestris* (L.) – CD28 Smolno.
- *Phyllonorycter emberizaepennella* (BOUCHÉ) – *Lonicera xylosteum* L., *Symporicarpos albus* (L.) – EE48 Giżycko-Twierdza, XU21 Poznań-Rusałka.
- *Phyllonorycter froelichiella* (ZELL.) – *Alnus glutinosa* (L.) – CD37 Toruń-Podgórz, CD64 Włocławek-Leopoldowo.
- *Phyllonorycter harrisella* (L.) – *Quercus petraea* (MATT.) – CE65 Białki.
- *Phyllonorycter heegeriella* (ZELL.) – *Quercus petraea* (MATT.). *Q. robur* L. – CD38 Toruń-Wrzosy, DC66 Radziejowice.
- *Phyllonorycter kleemannella* (FABR.) – *Alnus glutinosa* (L.) – CD37 Toruń-Podgórz, CD38 rezerwat Las Piwnicki.
- *Phyllonorycter lautella* (ZELL.) – *Quercus petraea* (MATT.), *Q. robur* L. – CE55 Opalenica, EC18 rezerwat Park Sobieskiego.
- *Phyllonorycter quercifoliella* (ZELL.) – *Quercus petraea* (MATT.), *Q. robur* L. – CE55 Opalenie, CE65 Białki.
- *Phyllonorycter roboris* (ZELL.) – *Quercus robur* L. – DD80 Łomna.
- *Phyllonorycter salicella* (ZELL.) – *Salix fragilis* L. – CE66 Podzamcze.
- *Phyllonorycter spinicolella* (ZELL.) (= *pomonella* auct.) – *Prunus domestica* L. – CD37 Toruń-Bielany.

- *Tischeria aungusticolella* DUP. – *Rosa canina* L., *R. rugosa* THNBG. – CD37 Toruń-Bielany, XU21 Poznań-Rusałka. 51 ♂♂, 22♀♀.

Cryptinae (= *Gelinae*, *Phygadeuontinae*)

Bathythrix prominens (STROBL, 1901)

- *Caloptilia rufipennella* (HBN.) – *Acer pseudoplatanus* L. – DV15 Tatry, Dolina Kościeliska, 900 m npm.
- *Phyllonorycter emberizaepennella* (BOUCHÉ) – *Symporicarpos albus* (L.)
- CD38 rezerwat Las Piwnicki. 2 ♂♂.

Diaglyptidea conformis (GMELIN in LINNAEUS, 1790)

- *Caloptilia fribergensis* (FRITSCHE) – *Acer pseudoplatanus* L. – DA16 Ojców.
- *Caloptilia populetorum* (ZELL.) – *Betula pendula* ROTH – CD38 Toruń-Barbarka, XT29 Osowa Góra. 4 ♂♂, 2 ♀♀.

Encrateola laevigata (RATZEBURG, 1848)

- *Calybites phasianipennella* (HBN.) – *Polygonum mite* SCHRK. – EE58 Giżycko.
- *Phyllonorycter blancardella* (FABR.) – *Malus domestica* BORKH. – EE67 Danowo.
- *Phyllonorycter emberizaepennella* (BOUCHÉ) – *Lonicera x tellmanniana* MAGYAR, *L. xylosteum* L. – CD55 Sierzchowo, EE58 Giżycko.
- *Phyllonorycter salicicolella* (SIRC.) – *Salix aurita* L. – CC93 Łódź. 9 ♂♂, 3 ♀♀.

Gelis albipalpa (THOMSON, 1884)

- *Bucculatrix ulmifoliae* M. HERING – *Ulmus carpinifolia* GLEDITSCH – CE21 Kiełp. 1 ♀.

Gelis areator (PANZER, 1804)

- *Coleophora hemerobiella* (SCOP.) – *Malus domestica* BORKH. – EE46 Dziewiele.
- *Coleophora spiraeella* RBL. – *Spiraea x vanhouttei* ZAB. – XU20 Poznań.
- *Ocnerostoma friesei* SV. – *Pinus silvestris* L. – CD37 Toruń-Bielany.
- *Parornix anguliferella* ZELL. – *Pyrus communis* L. – CD37 Toruń-Bielany.
- *Parornix carpinella* (FREY) – *Carpinus betulus* L. – CC93 Łódź. 1 ♂, 7 ♀♀.

Gelis cursitans (FABRICIUS, 1775)

- *Coleoptera vibicella* (HBN.) – *Genista tinctoria* L. – DE36 Szeląg. 2 ♀♀.

Gelis instabilis (FÖRSTER, 1850)

- *Bucculatrix nigricomella* (ZELL.) – *Leucanthemum vulgare* LAM. – FF12 Gulbieniszki. 1 ♂.

Zoophthorus palpator (MÜLLER, 1776)

- *Calybites auroguttella* (STEPH.) – *Hypericum perforatum* L. – FD67 Zabłudów.
1 ♀.

*Campopleginae**Campoplex pyraustae* SMITH, 1931

- *Gracillaria syringella* (FABR.) – *Fraxinus excelsior* L. – VU46 rezerwat Bielinek
2 ♀♀.

Campoplex gastroides (GRAVENHORST, 1829)

- *Callisto insperatella* (NICK.) – *Prunus padus* L. – EE09 Wandajny. 1 ♀.

Campoplex sp. 1

- *Chrysoesthia drurella* (FABR.) (= *hermannella* auct.) – *Chenopodium album* L.
– EE48 Giżycko-Twierdza. 1 ♀.

Campoplex sp. 2

- *Caloptilia alchimiella* (SCOP.) – *Quercus robur* L. – CD37 Toruń-Bielany. 1 ♂.

Diadegma armillata (GRAVENHORST, 1829)

- *Yponomeuta sedella* TREIT. (= *vigintipunctata* auct.) – *Sedum maximum* SUT.
– CE32 Świecie, CE41 Gorzuchowo. 7 ♂♂, 5 ♀♀.

Diadegma crassum (BRIDGMAN, 1889)

- *Bucculatrix cidarella* (ZELL.) – *Alnus glutinosa* (L.) – EF70 Puszczka Borecka.
– *Bucculatrix demaryella* (DUP.) – *Betula pubescens* EHRH. – EE59 Sołdany.
5 ♂♂, 5 ♀♀.

Diadegma? crataegi HORSTMANN, 1980

- *Atemelia torquatella* (ZELL.) – *Betula pendula* ROTH – FD30 Radziwiłłówka.
1 ♀.

Diadegma cf. elishae (BRIDGMAN, 1884)

- *Elachista dimicatella* RBL. – *Deschampsia cespitosa* (L.), *Sesleria tatrae* (DEGEN) – DV15 Tatry, Dolina Kościeliska, 1000 m n.p.m. 2 ♀♀.

Diadegma holopygum (THOMSON, 1887)

- *Mompha locupletella* (DEN. et SCHIFF.) – *Epilobium montanum* L., *E. roseum* SCHREB. – DF90 Kinkajmy, EF70 Puszczka Borecka.
- *Lyonetia pulverulentella* ZELL. – *Salix pentandra* L. – EE59 rezerwat Spytkowo, EF70 Puszczka Borecka.

- *Bucculatrix artemisiella* H. – S. – *Artemisia campestris* L. – CD37 Toruń-Bielany.
- *Bucculatrix gnaphaliella* (TREIT.) – *Helichrysum arenarium* (L.) – XU34 Nienawiszcz.
- *Micrurapteryx kollarisella* (ZELL.) – *Cytisus nigricans* L. – FB07 Lublin.
- *Calybites phasianipennella* (HBN.) – *Pylogonum mite* SCHRK., *P. hydropiper* L.
- CD37 Toruń-Bielany, CE60 Czystochleb, EE58 Giżycko.
- *Parornix finitimella* (ZELL.) – *Prunus cerasifera* EHRH. – EE58 Giżycko.
- *Phyllonorycter acerifoliella* (ZELL.) (= *sylvestra* auct.) – *Acer campestre* L.
- XU21 Poznań-Rusałka.
- *Tischeria marginata* (HAW.) – *Rubus caesius* L., *R. plicatus* W. et N. – CB73 Częstochowa-Ossona, CD64 Włocławek-Leopoldowo. 7 ♂♂, 14 ♀♀.

Diadegma latungula (THOMSON, 1887)

- *Mompha epilobiella* (DEN. et SCHIFF.) – *Epilobium hirsutum* L. – CD38 rezerwat Las Piwnicki.
- *Mompha locupletella* (DEN. et SCHIFF.) – *Epilobium alpestre* (JACQ.), *E. montanum* L. – DV25 Tatry, Dolina Strążyska, 1050 m n.p.m. 5 ♂♂, 6 ♀♀.

Diadegma lithocolletis HORSTMANN, 1969

- *Perittia herrichiella* (H. – S.) – *Lonicera xylosteum* L. – DA16 Ojców, EF70 Puszcza Borecka, FE39 Leszczewek.
- *Bucculatrix nigricomella* (ZELL.) – *Leucanthemum vulgare* LAM. – EE89 Dunajek.
- *Callisto denticulella* (THNBG.) – *Malus domestica* BORKH. – EE48 Giżycko-Twierdza.
- *Phyllonorycter emberizaepennella* (BOUCHÉ) – *Lonicera tatarica* L., *L. xylosteum* L. – CD38 Toruń-Bielany, EE48 Giżycko-Twierdza. 6 ♂♂, 4 ♀ ♀.

Diadegma melanium (THOMSON, 1887)

- *Bucculatrix noltei* PETRY – *Artemisia vulgaris* L. – CD37 Toruń-Bielany, DE24 Smykowo. 7 ♂♂, 1 ♀.

Diadegma pusio (HOLMGREN, 1860)

- *Bucculatrix bechsteiniella* (BECH. et SCHARF.) (= *crataegi* ZELL.) – *Crataegus monogyna* JACQ. – CD37 Toruń-Bielany.
- *Bucculatrix cidarella* (ZELL.) – *Alnus glutinosa* (L.) – CD38 Toruń-Bielany, EF70 Puszcza Borecka, XV81 Buszewko.
- *Bucculatrix noltei* PETRY – *Artemisia vulgaris* L. – CD47 Toruń-Stawki, CE56 Piaseczno, CE57 Lignowy, CE65 Kwidzyn, CF40 Strucfon, DE24 Smykowo, XS41 Henryków, XU79 Nakło, XV70 Tuszkowo, XV80 Gogolinek, XV81 Buszewko.

- *Bucculatrix ulmella* (ZELL.) – *Quercus robur* L. – CD38 Toruń-Bielany.
- *Caloptilia alchimiella* (SCOP.) – *Quercus robur* L. – CD38 Toruń-Bielany.
31 ♂♂, 23 ♀♀.

Diadegma callisto HORSTMANN, 1993

- *Callisto coffeeella* (ZETT.) – *Salix silesiaca* WILLD. – DV25 Tatry, Dolina Białego, 1000 m n.p.m.; DV35 Tatry, Dolina Suchej Wody, 1000 m n.p.m.; Dolina Waksmundzka 1200 m n.p.m. 7 ♂♂, 3 ♀♀. Wymienione tu okazy stanowią serię opisową dla gatunku (HORSTMANN, 1993).

Enytus appositor (AUBERT, 1970)

- *Parornix anglicella* (STT.) – *Crataegus monogyna* JACQ. – EE58 Giżycko.
- *Callisto denticulella* (THNBG.) – *Malus domestica* BORKH. – EE58 Giżycko
3 ♂♂.

Meloboris alternans (GRAVENHORST, 1829)

- *Elachista cerusella* (HBN.) – *Agropyron repens* (L.), *Agrostis tenuis* SIBTH., *Bromus inermis* LEYS, *Phalaris arundinacea* L. – CD19 rezerwat Wielka Kępa Ostromecka, CD38 Toruń-Bielany, EE48 Giżycko-Twierdza. 8 ♂♂, 6 ♀♀.

Meloboris sp.

- *Elachista albifrontella* (HBN.) – *Dactylis glomerata* L., *Poa pratensis* L. – DV25 Tatry, Przysłop Miętusi, 1200 m n.p.m., DV26 Tatry, Brzeziny, 1020 m n.p.m.
- *Elachista bifasciella* TREIT. – *Calamagrostis arundinacea* (L.), *C. villosus* (CHAIX), *Festuca rubra* L. – DV25 Tatry, Dolina Białego, 1000 m n.p.m., Dolina Strążyska, 1100 m n.p.m., Hala Kalatówki, 1200 m n.p.m., Nosal, 1200 m n.p.m., DV35 Tatry, Morskie Oko, 1450 m n.p.m.
- *Elachista dimicatella* RBL. – *Calamagrostis arundinacea* (L.), *Dactylis glomerata* L., *Deschampsia cespitosa* (L.), *Milium effusum* L., *Sesleria tatrae* (DEGEN). – DV15 Tatry, Dolina Kościeliska, 1000 m n.p.m., DV25 Tatry, Dolina Strążyska, 1100 m n.p.m., Grzybowiec, 1400 m n.p.m. 20 ♂♂, 16 ♀♀.

– *Clypeoplex cerophagus* (GRAVENHORST, 1829)

- *Chrysoesthia drurella* (FABR.) (= *hermannella* auct.) – *Chenopodium album* L. – E58 Giżycko.
- *Scrobipalpa atriplicella* (F. v. R.) – *Atriplex patula* L. – CD56 Ciechocinek.
5 ♀♀.

Mesochorinae

Mesochorus ?dispar (BRISCHKE, 1880)

- *Phyllonorycter comparella* (DUP.) – *Populus alba* L. – CD47 Toruń-Stawki.
2 ♂♂, 2 ♀♀.

Mesochorus ?facialis (BRIDGMAN, 1884)

- *Bucculatrix bechsteiniella* (BECH. et SCHARF.) (= *crataegi* ZELL.) – *Crataegus monogyna* JACQ. – CD37 Toruń-Bielany.
- *Bucculatrix noltei* PETRY – *Artemisia vulgaris* L. – CD37 Toruń-Bielany.
9 ♂♂, 3 ♀♀.

Mesochorus vittator (ZETTERSTEDT, 1838)

- *Yponomeuta sedella* TREIT. (= *vigintipunctata* auct.) – *Sedum maximum* SUT.
– CE32 Świecie, CE41 Gorzuchowo. 7 ♂♂, 3 ♀♀.

*Ichneumoninae**Dilleritomus filiformis filiformis* (STROBL, 1901)

- *Elachista poae* STT. – *Glyceria aquatica* L. – CD37 Toruń-Przedmieście Bydgoskie. 1 ♂.

• *Phaeogenes* sp.

- *Elachista dimicatella* RBL. – *Deschampsia cespitosa* (L.) – DV25 Tatry, Dolina Strążyska, 1100 m n.p.m. 1 ♂.

PIŚMIENIICTWO

HORSTMANN K., 1993: Neue Taxa der *Campopleginae* aus der Gattungen *Campoplex* GRAVENHORST, *Diadegma* FÖRSTER und *Nemeritis* HOLMGREN (*Hymenoptera, Ichneumonidae*). Zeitschr. Arbeitgem. Österr. Entomol., **44** (1992): 116–127.

MARCZAK P., BUSZKO J., 1993: Braconid wasps (*Hymenoptera, Braconidae*) reared from mining *Lepidoptera*. Wiad. Entomol., **12**: 259–272.

VIDAL S., BUSZKO J., 1990: Studies on the mining *Lepidoptera* of Poland. VIII. Chalcidid wasps reared from mining *Lepidoptera* (*Hymenoptera, Chalcidoidea*). Pol. Pismo Ent., **60**: 73–103.